

Obravnavanje mladoletnih storilcev prekrškov*

(s posebnim ozirom na SR Slovenijo)

Alenka Šelih**

I. Uvod

Odklonsko ali socialnopatološko vedenje mladih je širok pojem in obsega številne oblike vedenja mladih, ki ga družba odklanja. Če hočemo spoznati ta pojav, moramo upoštevati različne pojavne oblike, ki smo jih navajeni opazovati, razčlenjevati in ocenjevati ločeno.

V teoriji sicer obstaja soglasje o tem, da sodijo v odklonsko vedenje mladih predvsem tri vrste ravnanja — izvrševanje kaznivih dejanj, izvrševanje prekrškov in druge oblike asocialnega, neprilagojenega vedenja mladih. Te tri medsebojno ločene kategorije so — vsaj v naših razmerah — najbolj udomačene, vendar ne zato, ker pomenijo vsebinsko različne oblike vedenja, če jih presojava z objektivnega in še zlasti s subjektivnega stališča; udomačene so predvsem zato, ker odsevajo utrjeno in dolgo časa veljavno pravno kategorizacijo prepovedanih ravnanj na kazniva dejanja, prekrške in ko gre za mladoletnike — druge oblike odklonskega vedenja.¹

Posledice take pravne delitve so številne in predvsem praktične narave. Čeprav namreč odklonsko vedenje mladih pojmujeemo v teoriji kot celoto, pa posamezne oblike vedenja in predvsem posamezne vrste mladoletnikov, zaradi notranje delitve tega pojava v praksi obravnavamo ločeno. Te razlike lahko opazimo že pri zakonodajni ureditvi te snovi: obravnavanje kaznivih dejanj se je npr. dolga leta bistveno ločevalo od obravnavanja prekrškov mladoletnikov — razlike pa obstajajo še danes. Naslednja raven, na kateri se kažejo te razlike, je konkretno obravnavanje posameznega primera, ko gre za mladoletnike pred mladinskim kazenskim sodiščem, pred upravno-

kazenskim organom in pred upravnim socialno-skrbstvenim organom.²

Razlike obstajajo tudi pri izvrševanju posameznih vrst ukrepov, ki jih vsi ti organi izrekajo mladoletnikom, če je bilo njihovo ravnanje odklonsko. Vendar se zdi, da je razlik — razen kadar gre za upravne zaporne kazni in denarno kazen — v tem okviru še najmanj; verjetno zato, ker večino ukrepov zoper mladoletnike izvršuje organ socialnega skrbstva.

Tu ne moremo razpravljati o utemeljenosti take delitve teh ravnanj niti o mogočih merilih zanjo, temveč jo moramo sprejeti kot danost in iz nje izhajati.³ Namen tega poročila je orisati nekatera vprašanja obravnavanja prekrškov mladoletnih storilcev; pri tem bomo izhajali predvsem iz ugotovitev raziskave, ki jo je na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani opravil eden najbolj zavzetih mladinskih kriminologov pri nas, dr. B. Skaberne, a je zaradi svoje nepričakovane smrti ni mogel več priobčiti. Ob tem se zavedamo, da pomeni pogled na prekrške mladoletnikov le delen pogled na celotno vprašanje in da ga ne moremo presojati ločeno od drugih plati istega vprašanja.

II. Pravna izhodišča za obravnavanje prekrškov mladoletnikov

Posebnost pravnega obravnavanja prekrškov mladoletnikov v našem pravnem sistemu je v tem, da jih obravnavamo ločeno od kaznivih dejanj, oz. zunaj sistema kazenskega prava v ožjem pomenu. Neusklajenost različnih pravnih vej — kazenskega in upravno-kazenskega prava — je povzročila, da je obravnavanje kaznivih dejanj in obravnavanje prekrškov mladoletnikov dolgo vrsto let imelo različna izhodišča; če je šlo za kazniva dejanja so bila izhodišča prevzgojno-rehabilitativna, če pa je šlo za prekrške mladoletnikov so bila izhodišča skoraj povsem — in so deloma še — naravnana represivno.

Zdaj veljavni zakoni o prekrških po posameznih republikah in pokrajinah so večinoma opustili ta izhodišča in dopuščajo kaznovanje mladoletnika zaradi storjenega prekrška le, če gre za starejšega mladoletnika. Med njimi pa obstajajo

* Za tisk prirejeno predavanje, ki ga je avtorica pripravila za posvetovanje »Aktualni problemi mladoletniške delinkvence«, ki ga je priredil Inštitut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd. Posvetovanje je bilo od 23. do 25. 11. 1978 v Cavtatu.

** Alenka Šelih, diplomirana pravnica, doktor pravnih znanosti, izredni profesor, Pravna fakulteta, 61000 Ljubljana, Trg osvoboditve 11.

¹ Prim. o tem med drugim K. Vodopivec: O družvenim prilikama koje pogoduju socijalnu patologiju dece i omladine, v materialih Socijalna patologija dece i omladine, Beograd 1971, IKKI, s. 1—60. Ž. Jašovec: Kriminologija maloletničke delinkvence, Bgd. 1978, s. 68—69. Pri tem je treba poudariti, da so prekrški zelo raznovrstni in da samo za nekatere med njimi velja trditev, da so vsebinsko tesno povezani s kriminaliteto oz. z izvrševanjem kaznivih dejanj.

² Prim. Lj. Prvan, Tri načina reagiranja na asocialna ponašanja maloljetnika u jugoslovanskom zakonodavstvu, JRKiKP 1967, št. 3, s. 473—479.

³ O teh vprašanjih govori nadrobneje P. Kobe v članku Nekaj problemov ob reviziji zakona o prekrških, Pravnik 25/1970, št. 7—9, 291—302.

razlike zlasti v tem, da nekateri zakoni vpeljujejo vzgojne ukrepe, ki so — poleg ukora — edini ukrep za mlajše mladoletnike, medtem ko druga skupina zakonov določa, da se postopek zaradi prekrška, ki ga je storil mlajši mladoletnik, ne sproži, za starejše pa predvidevajo upravno kazen ali pa poleg nje še vzgojne ukrepe.⁴ Samo zakon o prekrških SR Slovenije izrecno določa, da se kazen (denarna ali zaporna) izreče le izjemoma. Medtem ko je denarna kazen — kljub načelnim pomislekom zaradi uporabe kazni kot take — lahko opravičljiva in tudi smiselna, če se izreče mladoletniku, ki ima svoj zaslužek, ostaja zaporna kazen popolnoma brez racionalnega temelja. Glede na trajanje (praviloma največ 15 dni) ne more imeti nobenega drugega učinka kot zastraševalnega oziroma kot »šok-terapija«: med vzgojnimi ukrepi ima podobno naravo oddaja v disciplinski center za določeno število dni, tega pa ni uporabil noben zakon o prekrških.

Naslednja posebnost obravnavanja prekrškov mladoletnikov pri nas je njihova izločenost iz pravosodnega sistema. Kazniva dejanja, ki jih store mladoletniki, obravnavajo posebni senati za mladoletnike; pri njih skušamo doseči, da bi poklicni in posebej izbrani laični sodniki dobili in imeli posebna znanja o mladih ljudeh, ki jih obravnavajo. Tiste oblike odklonskega vedenja mladoletnikov, ki jih imamo za asocialne, obravnavajo organi socialnega skrbstva, ki so prav tako poklicno usposobljeni za delo z ljudmi. Prekrške obravnavajo sodniki za prekrške, ti pa že zaradi množičnosti prekrškov in prekrškarjev ter zaradi zahteve po hitrem postopku ne morejo posvetiti dovolj pozornosti posameznemu mladoletniku in — vsaj do prav pred kratkim — tudi niso bili specializirani za svoje delo ter so imeli le malo ali skoraj nič možnosti, da bi se zanj posebej usposobili.⁵

⁴ Vzgojnih ukrepov ne uvajajo Zakoni o prekrških SR BiH, Hrvatske in Makedonije. Pač pa določajo, da je treba o prekršku obvestiti organ socialnega skrbstva. Ostali zakoni poznajo opomin, strožje nadzorstvo staršev (oz. namestnikov) ter skrbstvenega organa, zakon o prekrških SR Slovenije pa še odaja v disciplinski center (za določeno število ur ob delavnikih oz. ob nedeljah in praznikih). Gornja mera kazni zapora je praviloma 15 dni razen v BiH (30 dni za povratek) in Črni gori (30 dni). Zakon o prekrških SR Slovenije je bil objavljen v Ur. listu SRS 12/1977.

⁵ V Sloveniji mladoletnike obravnavajo v 8 občinah (mesta) posebej določeni sodniki za prekrške. Večina občin pa ima samo po enega sodnika za prekrške.

Zdaj veljavni zakoni republik in pokrajin o prekrških so vpeljali v postopek o prekršku novost, ki naj omogoči, da sodnik za prekrške spozna mladoletnikovo osebnost — določajo namreč, da mora sodnik za prekrške zahtevati poročilo organa socialnega skrbstva o mladoletniku. Ta zahteva pa ni absolutna — zakon o prekrških SR Slovenije npr. določa, da to mnenje ni potrebno, če je mladoletnik storil prekršek, za katerega je predpisana kazen v določenem znesku (t. i. organski mandat), ali če gre za prekršek očitno neznatnega pomena. Zakoni nekaterih drugih republik določajo, da je treba preskrbeti tako mnenje, vendar izda sodnik za prekrške odločbo brez njega, če organ socialnega skrbstva mnenja ne pošlje v 15 dneh. Ob taki omejitvi pa se glede na naravo skrbstvenega poročila, katerega sestava vedno terja več časa, postavlja vprašanje, kakšen smisel sploh ima določba o tem, da ga je treba preskrbeti.⁶

Ob teh dilemah morda še vedno ni neaktualna misel, da bi bilo bolje obravnavanje kaznivih dejanj in prekrškov osrediniti pri sodišču, ki je organizirano kot poseben senat za mladoletnike ali kot posebno sodišče za mladoletnike. Take predloge smo doslej že lahko zasledili, vendar je treba reči, da je gibanje v tistih pravnih sistemih, kjer poznajo tako kompleksno obravnavanje vseh oblik mladoletniškega prestopništva pri sodiščih za mladoletnike, prav nasprotno: prav tam namreč obstajajo predlogi, naj se vloga sodišča omeji na tista prepovedana ravnanja, ki jih imamo za kazniva dejanja.⁷

Pravna izhodišča za obravnavanje prekrškov, ki jih store mladoletniki, so se torej v zadnjih letih spremenila in se približala tistim, ki jih že od leta 1960 poznamo za obravnavanje kaznivih dejanj mladoletnikov. Dosedanji način obravnavanja tega pojava pa je s svojo razcepjenostjo vplival na naša kriminološka spoznanja o tem vprašanju.

⁶ Prim. 60. člena ZP Črne gore, 53. člen ZP Makedonije, 52. čl. ZP Slovenije, 54. člen ZP Srbije, 26. člen ZP Kosova, 25. člen ZP Vojvodine. Razlike obstajajo tudi glede na to, ali zakon zahteva, da se mnenje preskrbi, kadar gre za izrek vzgojnega ukrepa ali kazni.

⁷ Prim. P. Kobe, n. d. s. 302, J. Žuženič: Organizacija maloletniškega sudovanja, NZ 30/1976, št. 7—8, s. 69—89, pos. s. 81—82. Omenjeno gibanje je opazno zlasti v ZDA po letu 1967. Prim. npr.: A. Šelih: Novejši razvoj mladoletniškega sodstva v ZDA, Pravnik 27/1972, 7—9, s. 315—322. Diversion in the juvenile justice system (več člankov), Crime and Delinquency 22/1976, št. 4, s. 393—480.

III. Dosedanja kriminološka spoznanja o prekrških mladoletnikov v Jugoslaviji

Kot smo omenili, obstaja v kriminološki teoriji pri nas enotnost glede tega, da je treba prekrške oziroma nekatere vrste prekrškov, ki jih izvršujejo mladoletniki, uvrstiti v okvir širše pojmovanega pojma mladoletniškega prestopništva ali odklonskega ravnanja mladoletnikov.⁸ Toda že globalne razčlenbe mladoletniškega prestopništva v posamezni republiki, avtonomni pokrajini ali na kakem drugem območju posvečajo vso ali vsaj večjo pozornost kaznivim dejanjem, ki so jih storili mladoletniki, in tistim mladoletnikom, ki izvršujejo kazniva dejanja. Prekrške mladoletnikov in njihove storilce obravnavajo zelo obrobno ali pa sploh ne. Glavni vzrok za to je gotovo skoraj popolno pomanjkanje podatkov, zlasti tudi pomanjkanje uradno izdanih podatkov. Vsak raziskovalec mora zato posebej zbirati tudi najbolj temeljne podatke o teh vprašanih, namreč tiste, ki so mu — kadar gre za kazniva dejanja — na voljo v publikacijah zavodov za statistiko. Hkrati nastajajo težave ob spoznanju, da za oceno odklonskega vedenja niso vsi prekrški enako pomembni. Samo nekatere vrste prekrškov so povezane s takim vedenjem, določitev teh skupin prekrškov pa nikakor ni preprosta ter je lahko — ker nimamo splošno sprejetih meril zanjo — subjektivna in poljubna.⁹

Položaj je podoben, če pregledamo kriminološke raziskave, ki so se ukvarjale z vprašanji mladoletniškega prestopništva. Med njimi so zelo redke tiste, ki bi tako ali drugače upoštevale v okviru tega pojava tudi prekrške mladoletnikov ali vsaj nekatere vrste prekrškov, ki so zanj pomembni. V raziskavi »Prestupništvo maloletnika u industrijskim naseljima« so pisci pri razčlembi takega ravnanja upoštevali poleg

⁸ Prim. dela iz op. 1 ter Lj. Lazarevič: Kriminolitet maloletnika u SAP Vojvodini (obim i dinamika), Zbornik radova, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 1975, s. 69—82.

⁹ Nekaj podatkov o prekrških mladoletnikov v Sloveniji obsega članek A. Šelih, Prekrški mladoletnikov in načini njihovega obravnavanja. RKiK 24/1973, št. 3, s. 219—227. Med novejšimi raziskavami mladoletniškega prestopništva po posameznih republikah oziroma pokrajinah jih omenja D. Miličević, Maloletniška delinkvencija u Bosni i Hercegovini, Pregled, 43/1973, 7—8, s. 919—936, s. 919 (daje samo oceno); V. Ljatić; Stanje i problemi u suzbijanju maloletničke delinkvencije u SAP Kosovo, 13. maj, 30/1977, izr. številka, s. 60—70; Lj. Lazarevič jih omenja, vendar ne daje številčnih podatkov, n. d. s. 69.

kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki, tudi prekrške, zaradi katerih so bili kaznovani. Ti podatki pa se nanašajo na čas pred skoraj 20 leti (1958/62) in so danes zastareli. V nekoliko manjšem obsegu so ta vprašanja obdelali avtorji raziskave »Prestupništvo maloletnika v Beogradu«.¹⁰ Nepriobčene ugotovitve raziskave o sodnem obravnavanju mladoletniškega prestopništva v Ljubljani pomenijo enega redkih poskusov ugotoviti povezanost dveh poglavitnih oblik odklonskega vedenja mladoletnikov — za povratek so namreč pri mladoletnikih, ki so jim bile izrečene kazenske sankcije, upoštevali tudi prejšnjo obravnavanost zaradi prekrškov zoper javni red in mir.¹¹

Podatki, ki jih je mogoče zbrati o prekrških mladoletnikov v raziskavah, so torej delni in pričajo o tem, da se je raziskovanje naravnalo na kazniva dejanja kot poglavitno obliko odklonskega ravnanja mladih, zanemarilo pa je druge oblike takega ravnanja, še zlasti pa ni raziskovalo medsebojne povezanosti teh vsebinsko podobnih pojavov.

Raziskava pravnega položaja mladoletnih storilcev prekrškov in njihovega obravnavanja v praksi v SR Sloveniji, katere izide bomo uporabljali kot podlago pri nakazovanju problemov na tem področju, je tedaj ena prvih, — verjetno pa sploh prva — ki si je zadala za temeljno nalogo raziskati prekrške mladoletnikov, lastnosti mladoletnih »prekrškarjev« in načine družbenega reagiranja na to obliko odklonskega ravnanja mladih.¹² To pa je hkrati prednost te raziskave — posveča se namreč samo snovi, ki je bila doslej ob strani — pa tudi njena pomanjkljivost. Ker je namreč omejena samo na obravnavanje prekrškov mladoletnikov, nam daje

¹⁰ Prim. A. Todorović in soavt. Prestupništvo maloletnika u industrijskim naseljima, IKKI, Beograd, 1966, s. 63—86. Pisci tukaj niso izrazili stališča glede neusklađenosti obravnavanja kaznivih dejanj in prekrškov mladoletnikov.

A. Todorović in soavt. Prestupništvo maloletnika u Beogradu, IKKI, Beograd 1970, s. 24—28 in 51—52. Pisci ugotavljajo, da sta kazni, ki ju je mogoče uporabiti, obe za mladoletnike neprimerni sredstvi.

¹¹ Prim. A. Šelih, Sodno obravnavanje mladoletnih prestopnikov in izvrševanje vzgojnih ukrepov v Ljubljani, IK, Ljubljana, 1973, s. 69—76 (strojepisno avtografično). V tej raziskavi smo ugotovili, da so podatki o prejšnjih prekrških mladoletnikov zelo pomanjkljivi, sodniki za mladoletnike pa o njih pogosto niso bili poučeni.

¹² Prim. B. Skaberne in soavt.: Pravni položaj mladoletnih storilcev in njihovo obravnavanje v SR Sloveniji, IK, Ljubljana, 1977, 332 s. (strojepisno avtografično).

le del celote, ki jo imenujemo odklonsko ali tudi socialnopatološko vedenje mladoletnikov. Vsekakor pa pomeni zaradi svoje temeljne naravnosti obogatitev naših dosedanjih spoznanj prav o tej ožji plati odklonskosti mladoletnikov.

Preden pa podrobneje razčlenimo nekatera vprašanja je treba pregledati lastnosti prekrškov mladoletnikov v Sloveniji ter njihove posebnosti.

Tabela 1: Prekrški mladoletnikov v SR Sloveniji (1973)

Skupine prekrškov	Število	%
zoper javni red in mir	759	79,3
cestnoprometni prekrški	3842	15,7
ostali prekrški zoper javno varnost	157	3,2
ostali prekrški	87	1,8
Skupaj	4845	100

Podatki v preglednici se nanašajo na leto 1973 in kažejo, da dve skupini prekrškov — prekrški zoper prometno varnost in prekrški zoper javni red in mir — obsegata 95 % vseh prekrškov, kar so jih obravnavali sodniki za prekrške. Ti dve skupini, med katerima so cestnoprometni prekrški najštevilnejši, zato najbolj pritegneta našo pozornost.

Če pregledamo ti dve skupini prekrškov v časovnem razponu od 1970. do 1977. leta, vidimo, da število prekrškov zoper javni red in mir od leta 1973 pada, isto kaže druga vrsta prekrškov, razen v letu 1977. Tabela 2. Iz

Tabela 2: Najpogostejše skupine prekrškov mladoletnikov v SR Sloveniji 1970—1977

Leto	Skupine prekrškov			1973 = 100 indeks
	cestno-prometni	indeks	zoper javni red in mir	
1970	5021	123,5	932	119,6
1971	4577	112,5	874	112,2
1972	4649	114,3	898	115,3
1973	4066	100	779	100
1974	3278	80,6	662	85,0
1975	3083	75,8	602	77,3
1976	2847	70,0	481	61,7
1977	4294	105,6	458	58,7

tega seveda ne moremo sklepati, da pada tudi število prekrškov, ki jih store mladoletniki, saj je naraščanje ali upadanje števila prekrškov (prav tako kot kaznivih dejanj), kakor ga kažejo podatki organov, ki jih obravnavajo, odvisno od številnih okoliščin; med drugim na to vpliva delež mladoletnikov v vsej populaciji, politika in stopnja odkrivanja prekrškov, politika pregona in odločanja o njih ter številne druge.¹³

Padec števila prekrškov mladoletnikov bi lahko pripisali zlasti dvema vzrokoma: leta 1973 sprejeti zakon o prekrških je upravno-kazenski postopek spremenil tako, da sodnik za prekrške ne obravnava več tistih prekrškov mladoletnikov, za katere se lahko takoj izterja denarna kazen. Pred tem so sodniki za prekrške obravnavali tudi te prekrške, če so jih storili mladoletniki.

Poleg tega pa je novi zakon o prekrških vpe-ljal vzgojne ukrepe. Za sodnike za prekrške je bila to popolna novost, ki je dotlej niso poznali in ji niso zaupali. Zato so morda v nekaterih primerih, ki so jih ocenili kot primerne, ustavili postopek in niso izrekli nobenega ukrepa.

Tabela 3: Skupine prekrškov, ki so jih izvršili mladoletniki (po podatkih raziskav, objavljenih v Jugoslaviji)

	Skupina prekrškov		
	javni red in mir	promet	drugi
Ind. naselje v Jug. (1958—1962) ¹	47,6	36,3	16,1
Beograd (1965) ²	79,9	20,1	—
Slovenija (1975) ³	15,7	79,3	5

¹ Todorović i soavt.: Prestupništvo maloletnika u industrijskim naseljima, s. 72.

² Todorović i soavt.: Prestupništvo maloletnika u Beogradu, s. 25.

³ Skaberne: Pravni položaj maloletnih storilcev prekrškov, s. 164.

¹³ O teh vprašanjih na široko razpravlja J. Jasinski, Razsežnosti mladinskega prestopništva na Poljskem, RKiK 24/1973, št. 1, s. 65—73. Vse, kar ugotavljajo v zvezi s tem za kazniva dejanja mladoletnikov, velja mutatis mutandis tudi za prekrške. Prim. o tem npr. Ž. Jašović, n. d., s. 105.

Takih gibanj kot v Sloveniji pa ni po vseh republikah. O razmeroma hitrejšem naraščanju števila prekrškov mladoletnikov poroča D. Milidrigo-vič za BiH. Prim. D. Milidrigovič, n. d. s. 922.

Sestava in vrste prekrškov mladoletnikov se spreminjajo — tako lahko sodimo, če primerjamo med seboj podatke o tem za Slovenijo (1973), za industrijska naselja v Jugoslaviji (1958—1962) in za mesto Beograd (1965). Podatki preglednice 3 so med seboj izredno različni in jih podajamo predvsem zato, da bi pokazali razlike v politiki pregona prekrškov: izjemno visoki delež cestno-prometnih prekrškov mladoletnikov v Sloveniji gre namreč močno na račun enega samega prekrška — vožnje motornega vozila brez vozniškega dovoljenja; pri tem je najštevilnejša oblika tega prekrška vožnja kolesa z motorjem do 50 ccm (moped), ki ga smejo voziti tudi mladoletniki, če so opravili poseben preizkus znanja. Čeprav ni izključeno, da je sestava prekrškov mladoletnikov zadnja leta drugod po Jugoslaviji drugačna, kakor jo kažejo strukturni deleži v preglednici (objavljenih podatkov zanje nimamo), pa te velike razlike vendarle kažejo, da je poleg razlik v oblikah odklonskega vedenja mladih različna tudi politika odkrivanja in pregona prekrškov.

Precejšnje razlike obstajajo tudi med posameznimi vrstami prekrškov znotraj skupine zoper javni red in mir. V Sloveniji so bili najpogostnejši prekrški tile (1973):¹⁴

- vpitje, prepir na javnem kraju,
- predrzno vedenje na javnem kraju,
- nedostojno vedenje do uradne osebe.

Podatki za Beograd (1965) pa izpostavljajo kot najpogostnejše te oblike prekrškov:

- potepanje,
- »prekupčevanje«,
- predrzno vedenje na javnem kraju.

Podatki raziskave o mladoletniškem prestopništvu v industrijskih naseljih (1958/62) pa naštevajo:

- potepanje,
- predrzno vedenje na javnem kraju,
- brezposelnost in »prekupčevanje«.

Iz tega bi morda lahko sklepali, da so v Sloveniji organi za notranje zadeve, ki so tako rekoč edini naznanjevalci prekrškov mladoletnikov, med prekrški zoper javni red in mir najpogosteje naznanjali take prekrške, ki so bili na zunaj najbolj opazni in moteči.

V zvezi z vrstami prekrškov mladoletnikov pa se za Slovenijo posebej postavlja vprašanje prekrškov zoper varnost cestnega prometa in še posebej vprašanje vožnje brez prometnega dovoljenja, ki je med njimi edini statistično pomemben prekršek. Ta prekršek se v marsičem loči od drugih iz te skupine. Je eden tistih prekrškov, za katere zadošča kršitev predpisa. Tako nastane vprašanje, ali gre sploh za tako kršitev, ki sodi v okvir odklonskega vedenja, oziroma ki je z njim vsaj povezana. Najmanj, kar lahko ugotovimo v zvezi z vožnjo brez prometnega dovoljenja, je, da verjetno pogosto ne odseva osebne motenosti mladoletnikov, ki to počnejo, in da je to obliko vedenja razmeroma lahko (opravljanje izpita) uskladiti z dovoljenimi oblikami. V posamičnih primerih pa gre tudi tukaj lahko za mladoletnike, ki so osebno ali vedenjsko moteni. Toda stopnja prometnega razvoja in nevarnosti, ki iz njega izhajajo, upravičujejo obravnavanje te kršitve kot prekrška, saj ima za udeležence v prometu lahko tudi izjemno hude posledice.

Ko bomo razčlenjevali lastnosti in posebnosti prekrškov mladoletnikov in njihovih storilcev v Sloveniji, bomo torej izhajali iz tehle posebnosti: cestnoprometni prekrški so najpogostejši, med njimi še posebej vožnja brez prometnega dovoljenja; prekrški zoper javni red in mir, ki jih obravnavajo sodniki za prekrške, kažejo na napadalno vedenje mladih v javnosti, manj pa na umik mladih ali na destruktivnost njihovega vedenja.¹⁵ Zaradi pomanjkanja podatkov ne moremo ugotoviti, kakšno je razmerje do podobnih kršitev mladoletnikov v Jugoslaviji oziroma v drugih republikah in pokrajinah. Število obravnavanih prekrškov v zadnjih letih upada, ta padec pa je verjetno predvsem posledica politike pregona in obravnavanja.

IV. Mladoletni storilci prekrškov in njihovo obravnavanje v Sloveniji

Pri prikazovanju posebnosti mladoletnih storilcev prekrškov (zanje bomo uporabljali besedo »prekrškarji«) in načinov njihovega obravnavanja se bomo oprli na ugotovitve raziskave, ki jo je na Inštitutu za kriminologijo opravil dr. Skaberne.

¹⁴ Prim. navedene raziskave: Skaberne, s. 170, Todorovič in soavt. (1970), s. 25, isti (1966), s. 66.

¹⁵ Pri tem smo uporabili shematično delitev K. Vodopivec, n. d. s. 11.

Tabela 4: Mladoletni storilci prekrškov in mladoletni prestopniki glede na starost

Mladoletni storilci	Leta starosti				Skupaj
	14	15	16	17	
prekrškov zoper javni red in mir	— (—)	17 (9)	42 (24)	119 (67)	178 (100)
prekrškov vožnje brez voznškega dovoljenja	5 (2)	24 (7)	113 (33)	199 (58)	341 (100)
kaznivih dejanj	96 (9)	204 (19)	290 (27)	482 (45)	1072 (100)

hi² (javni red in mir : prestopniki) = 36,39, pomemben na nivoju 0,001.

hi² (vožnja brez voznškega dovoljenja : prestopniki) = 55,18, pomemben na nivoju 0,001.

Ta raziskava se nanaša na podatke iz leta 1975 in je zajela izbran vzorec tistih prekrškarjev, ki so jim bili v tem letu izrečeni vzgojni ukrepi ali kazen zaradi najpogostnejših prekrškov zoper javni red in mir (držno vedenje in pretep na javnem kraju, prepir, vpitje in nespodobno vedenje na javnem kraju, nedostojno vedenje do uradne osebe pri opravljanju uradne dolžnosti) in zaradi vožnje brez voznškega dovoljenja. Podatki se nanašajo na 178 prekrškarjev zoper javni red in mir ter 341 tistih, ki so vozili brez prometnega dovoljenja. Vzorec je bil načrtovan tako, da bi bil reprezentativen za obe vrsti prekrškov in za Slovenijo, vendar so sodniki za prekrške anketirali precej manj tistih, ki so jih obravnavali zaradi prekrškov zoper javni red in mir.

Ti dve skupini zato obravnavamo ločeno. Kot primerjalno skupino smo za tukaj pripravljeni prikaz pritegnili mladoletne prestopnike, tj. tiste, ki jim je sodišče izreklo vzgojne ukrepe ali kazen. Podatki, ki so nam bili na voljo, se pri tej skupini nanašajo na leto 1976 oziroma 1977. Menimo, da jih je mogoče primerjati s podatki iz raziskave iz leta 1975, ker med temi leti ni bistvenih razlik, ki bi lahko vplivale na vsebino podatkov.¹⁶ Domnevali smo, da obstajajo najmanjše razlike med skupino mladoletnikov, ki so delali prekrške zoper javni red in mir, in tistimi, ki so delali kazniva dejanja zoper življenje in telo, ker gre v obeh primerih za oblike napadalnega odklonskega vedenja. Teh primerjav pa nismo mogli opraviti, ker nismo imeli ustreznih podatkov za skupino mladolet-

nikov, ki so delali kazniva dejanja te vrste. Zato smo primerjali med seboj mladoletne prekrškarje zoper javni red in mir, prekrškarje zaradi vožnje brez voznškega dovoljenja in vse mladoletne prestopnike, tj. tiste, ki so jim sodišča izrekla vzgojne ukrepe oziroma kazni.

1. Mladoletni storilci prekrškov

Primerjava glede na starost je pokazala, da so prestopniki mlajši od prekrškarjev; te razlike smo ugotovili v obeh skupinah in so statistično pomembne.

Najočitnejše so razlike med prekrškarji zaradi vožnje brez voznškega dovoljenja in prestopniki. Ti podatki tedaj ne potrjujejo pogosto za-trjevane domneve, da je izvrševanje prekrškov stopnja pred izvrševanjem kaznivih dejanj mladoletnikov.

Starost pa deloma vpliva na druge lastnosti, ki smo jih primerjali, namreč na šolsko izobrazbo in na službo. Zaradi razlik v starosti smo namreč morali pričakovati, da bo tudi stopnja izobrazbe nižja pri mlajši skupini, tj. pri mladoletnih prestopnikih.

Razlike med posamezno podskupino prekrškarjev in med prestopniki so statistično pomembne razlike prav tako pa so statistično pomembne razlike med podskupinama prekrškarjev. Razlike so največje med skupinama prekrškarjev zaradi vožnje brez voznškega dovoljenja in prestopniki. Pri tej podskupini prekrškarjev smo ugotovili tudi najvišje deleže nedokončane osnovne šole, poklicne in srednje šole. Če domnevamo, da so ti mladoletniki še v šoli, potem je raven šolske izobrazbe še dokaj ugodna.

Pri zaposlenosti smo poleg polne in delne zaposlenosti upoštevali kot vzdrževane tiste, ki so

¹⁶ Skaberne in soavt., n. d. s. 164—237; podatki za mladoletne prestopnike so povzeti po poročilu vrhovnega sodišča SRS »Aktualni problemi mladoletniškega prestopništva«, Ljubljana, april 1978.

Tabela 5: Mladoletni storilci prekrškov in mladoletni prestopniki glede na položaj v šoli

Mladoletni storilci	Položaj v šoli				nedokončana srednja šola	Skupaj
	nedokončana osnovna šola	dokončana osnovna šola	nedokončana poklicna šola	dokončana poklicna šola		
prekrškov zoper javni red in mir	87 (50)	28 (16)	50 (28)	4 (2,5)	6 (3,5)	175 (100)
prekrškov vožnje brez voznškega dovoljenja	140 (41)	46 (14)	113 (33)	4 (1)	37 (11)	340 (100)
kaznivih dejanj	493 (46)	358 (33)	134 (12)	25 (2,5)	65 (6,5)	1075 (100)

Tabela 6: Mladoletni storilci prekrškov in mladoletni prestopniki glede na zaposlenost

Mladoletni storilci	Zaposlen			Skupaj
	zaposlen	nezaposlen	vzdrževan	
prekrškov zoper javni red in mir	108 (62)	17 (10)	49 (28)	174 4 nezn. (100)
prekrškov vožnje brez voznškega dovoljenja	165 (48)	25 (7)	149 (45)	339 2 nezn. (100)
kaznivih dejanj	269 (25)	102 (10)	671 (65)	1042 33 izloč. (100)

hi² (javni red in mir: vožnja brez voznškega dovoljenja) = 12,22 pomemben na nivoju 0,01.

hi² (vožnja brez voznškega dovoljenja: mladoletni prestopniki) = 61,22 pomemben na nivoju 0,001.

hi² (javni red in mir: mladoletni prestopniki) = 96,76; pomemben na nivoju 0,001.

obiskovali šolo. Ker ne poznamo metodologije, po kateri so bili zbrani podatki za mladoletne prestopnike, ni nemogoče, da so bila merila nekoliko drugačna in je nekaj razlik mogoče pripisati tudi temu.

Iz preglednice 6 lahko razberemo, da obstajajo pomembne razlike med skupinami zaposlenih in vzdrževanih, kar gre lahko tudi na račun starostnih razlik. Deleži nezaposlenih pa so razmeroma majhni in med seboj enaki oziroma podobni.¹⁷ Razlike obstajajo zlasti v tem, da je večji del prestopnikov vzdrževan (torej še v šoli), medtem ko so prekrškarji pogosteje v službi.

Glede na osebne lastnosti smo torej pri razčlenjenih skupinah ugotovili, da ima vsaka izmed njih — prekrškarji zaradi prekrškov zoper javni red in mir, prekrškarji zaradi vožnje brez voznškega dovoljenja in prestopniki — svoje posebnosti. Nismo pa mogli ugotoviti, ali morda

obstajajo razlike (oziroma ali jih ni) med prvo skupino prekrškarjev in prestopniki, ki so storili kazniva dejanja zoper življenje in telo. Po-udariti moramo, da smo ugotavljali le najbolj temeljne lastnosti in se zahtevnejših vprašanj, npr. osebne motenosti, odklonskih pojavov v družini, morebitne prejšnje obravnavanosti ipd., nismo dotaknili.

Podatki pa — kljub svoji skromnosti in fragmentarnosti — dajejo nekaj podlage za sklep, da bi bilo upravičeno različno obravnavanje teh skupin mladoletnikov in da bi morali zanje verjetno uporabljati tudi različne ukrepe.

2. Postopek pred sodniki za prekrške

Tu se bomo omejili le na posebnosti postopka pred sodniki za prekrške, kadar gre za mladoletnike, ne bomo se spuščali v posebnosti tega postopka sploh.

Raziskava je v zvezi s tem postopkom razčlenila več vprašanj, med drugim tudi naslednja: ali so sodniki za prekrške obvestili tiste, ki jih

¹⁷ Delež nezaposlenih je npr. v raziskavi Sodno obravnavanje mladoletniškega prestopništva znašal 21 %, prim. n. d. s. 30.

po zakonu morajo obvestiti o postopku (57. člen zakona o prekrških SR Slovenije); koga so zaslišali poleg mladoletnika; kdo je bil navzoč pri mladoletnikovem zaslišanju in kakšna so bila mnenja organov socialnega skrbstva.

Glede sporočila staršem ali organu socialnega skrbstva o sprožitvi postopka lahko razberemo, da so za postopek staršem sporočili v približno 2/3 primerov, nikogar pa niso obvestili v 15 % primerov. Organ socialnega skrbstva sodniki za

prekrške morajo obvestiti, če gre za prekršek hujše vrste — pri 2/3 vseh mladoletnikov so menili, da gre za tak prekršek in so o sprožitvi postopka obvestili tudi ta organ.

Čeprav so bili starši in organ socialnega skrbstva praviloma obveščeni o sprožitvi postopka, pa so svoje zanimanje za mladoletnika redno pokazali s tem, da bi bili navzoči pri njegovem zaslišanju: pri 70 % mladoletnikov je bil mladoletnik na zaslišanju sam, izmed staršev je bilo navzočih le 40 % tistih, ki so bili obveščeni o sprožitvi postopka, organi socialnega skrbstva pa so se zaslišanja udeležili v statistično nepomembnem obsegu. Mladoletniki so tako bili pri sodniku za prekrške sami in so se verjetno počutili osamljene.

Sodnik za prekrške lahko mladoletnika zasliši na javnem naroku ali pa opravi ustno obravnavo. To možnost so sodniki za prekrške pri razčlenjeni skupini uporabljali zelo redko. Zelo pogosto so bili zadovoljni s tem, da so zaslišali samo mladoletnika; to je opazno posebno pri prekršku vožnje brez voznškega dovoljenja (70 % in 37 % pri prekrških zoper javni red in mir). Starše so zasliševali redko, čeprav tudi za ta postopek drži, da starši morajo izpovedati o osebnih in družinskih razmerah mladoletnika. S tem, da starši niso bili zaslišani, so sodniki za prekrške sicer pospešili postopek, verjetno pa niso izrabili možnosti za to, da bi se seznanili z mladoletnikovo osebnostjo in okoljem. Prizadevanje, da bi bil postopek hiter, in nepotrjena domneva, da bo tako tudi učinkovitejši — čeprav gre to na škodo spoznanj o mladoletniku — tukaj še vedno prevladuje, saj je bila to tudi ena glavnih posebnosti tega postopka vse do sprememb iz leta 1973.

Telega leta je zakon o prekrških v SR Sloveniji vpeljal še eno novost — pripravo mnenja organa socialnega skrbstva v postopku zaradi prekrška, ki ga stori mladoletnik (46. člen). To mnenje zahteva sodnik za prekrške v vseh primerih, razen če gre za prekršek, za katerega je predpisana kazen v določenem znesku, ali če gre za prekršek, ki ima očitno neznamen pomen.

Pri razčlenjeni skupini so sodniki za prekrške v veliki večini (88 %) zahtevali tako mnenje in so ga praviloma tudi dobili (razen v 2 %). Samo v 12 % primerov so organi socialnega skrbstva poslali zahtevano mnenje v 15 dneh, ki jih nekateri republiški zakoni o prekrških določajo kot rok za dostavo in omogočajo, da sodnik za prekrške po njegovem preteku izda odločbo tudi brez mnenja. Sicer pa so za sestavo mnenja

Tabela 7: Obvestilo staršem in organom socialnega skrbstva o uvedbi postopka za prekršek

Sodniki za prekrške so obvestili	Mladoletni storilci prekrškov		Skupaj
	zoper javni red in mir	vožnja brez voznškega dovoljenja	
samo starše	80 (45,0)	149 (43,7)	229 (44,1)
samo organ socialnega skrbstva	34 (19,1)	56 (16,4)	90 (17,4)
starše in organ soc. skrbstva	38 (21,3)	80 (23,5)	118 (22,7)
nikogar	26 (14,6)	56 (16,4)	82 (15,8)
Skupaj	178 (100)	341 (100)	519 (100)

Tabela 8: Osebe zaslišane v postopkih za prekrške

Sodniki so zaslišali	Mladoletni storilci prekrškov		Skupaj
	zoper javni red in mir	vožnja brez voznškega dovoljenja	
samo soobtožence	64 (36,0)	4 (1,2)	68 (13,1)
samo starše	28 (15,7)	78 (22,9)	106 (20,9)
samo priče	54 (30,3)	10 (2,9)	64 (12,3)
samo predstavnik organa soc. skrbstva	0	10 (2,9)	10 (1,9)
soobtožence in starše	2 (1,1)	1 (0,3)	3 (4,8)
soobtožence in priče	23 (13,0)	2 (0,6)	25 (4,8)
starše in priče	8 (4,5)	1 (0,3)	9 (1,7)
soobtožence, starše in priče	2 (1,1)	0	2 (0,4)
nikogar razen obtoženca	67 (37,6)	241 (70,7)	308 (59,3)

Tabela 9: Potek časa od zahteve do prejema mnenja po 46. členu zakona o prekrških

Čas	Mladoletni storilci prekrškov		Skupaj
	zoper javni red in mir	vožnja brez voznškega dovoljenja	
do 10 dni	5 (2,8)	20 (5,8)	25 (4,8)
od 11 do 15 dni	13 (7,3)	26 (7,6)	39 (7,5)
od 16 do 30 dni	45 (25,3)	75 (22,0)	120 (23,1)
od 1 do 2 mes.	45 (25,3)	99 (29,0)	144 (27,8)
od 2 do 3 mes.	22 (12,4)	32 (9,4)	54 (10,5)
od 3 do 5 mes.	12 (6,7)	30 (8,8)	42 (8,1)
od 5 do 7 mes.	6 (3,4)	5 (1,5)	11 (2,1)
uporabil staro mnenje	5 (2,8)	4 (1,2)	9 (1,7)
zahteval mnenje pa ga ni dobil	7 (3,9)	4 (1,2)	11 (2,1)
mnenja sploh ni zahteval	18 (10,1)	46 (13,5)	64 (12,3)
Skupaj	178 (100)	341 (100)	519 (100)

potrebovali najpogosteje od 15 dni do 2 meseca (50 %). Nobenega dvoma torej ni, da priprava takega mnenja postopek zavleče, kljub temu pa so sodniki za prekrške menili, da so ta mnenja koristna (v 90 %). Omejitev roka za pripravo tega mnenja na 15 dni in možnost izdati odločbo po tem roku brez mnenja bodo morali

torej sodniki za prekrške tam, kjer ta omejitev velja, uporabljati po presoji posameznega primera.

Mnenje organa socialnega skrbstva so vsebinsko dokaj podobna skrbstvenim poročilom, ki jih ti organi že dolgo vrsto let pripravljajo za senate za mladoletnike.¹⁸ Tri vrste podatkov so v njih slabše zastopane — razmere v družini, mladoletnikova družba in izraba prostega časa. To so podatki, ki jim sestavljenci pogosto posevčajo manj pozornosti, oziroma so pri njihovem zbiranju manj uspešni. Za sodnike za prekrške pa bi bili dragocen kazalnik pri izbiri ukrepa, še posebej pri izbiri vzgojnega ukrepa.

V razčlenjeni skupini so ugotovili (po posebni oceni mnenj organa socialnega skrbstva), da je osebnostno ali vedenjsko motenih 1/5 mladoletnikov in da je njihov delež med tistimi, ki so storili prekršek zoper javni red in mir, večji kot pri tistih, ki so vozili brez voznškega dovoljenja. To oceno potrjujejo tudi podatki o osebnosti teh mladoletnikov, ki smo jih navedli.

Iz vseh podatkov lahko ugotovimo, da je mladoletnik v postopku pred sodniki za prekrške praviloma sam in verjetno ne najde pomoči pri osebah, ki sicer v njem sodelujejo. Mnenja organa socialnega skrbstva pomenijo v postopku obogatitev sodnikovih spoznanj o mladoletniku in jih prav zato ocenjujejo kot koristna — čeprav se zaradi njih sicer v ekspeditivnost naravnani upravno-kazenski postopek zavleče. Ta mnenja pa imajo podobne pomanjkljivosti kot skrbstvena poročila v kazenskem postopku.

Tabela 10: Podatki upoštevani v mnenjih po 46. čl. ZP

Podatki o	Mladoletni storilci prekrškov		Skupaj
	zoper javni red in mir	vožnja brez voznškega dovoljenja	
družinskih članov	104 (90,4)	137 (87,8)	241 (88,6)
odnosih v družini	78 (67,8)	94 (59,8)	172 (63,2)
materialnih razmerah	69 (60,0)	88 (56,0)	157 (57,7)
šoli oz. del. mestu	109 (94,7)	143 (92,2)	252 (92,6)
družbi mladoletnika	28 (24,4)	24 (15,3)	52 (19,1)
izrabi prostega časa	46 (40,0)	65 (41,4)	111 (42,2)
oceni mladoletnika	91 (79,0)	147 (93,7)	238 (88,2)
predlogu za ukrep	73 (63,4)	108 (68,7)	181 (66,9)

3. Odločba o prekršku

Sodniki za prekrške so v raziskovani skupini postopek ustavili ali pa so izrekli kak ukrep.

Postopek so ustavili poprečno pri 8 % vseh mladoletnikov, ustavitve pa je bilo bistveno več pri mladoletnikih, ki so storili prekrške zoper javni red in mir. Vzroka za to sta dva — več je bilo primerov s premalo dokazov in pogostejši so bili primeri, pri katerih je storilec med postopkom postal polnoleten. Za take primere pa zakon o prekrških omogoča ustavitve postopka.

Med ukrepi je bil najpogostejši vzgojni ukrep opomin: dosti pogosteje so ga uporabili zoper mladoletnike, ki so bili vozili brez voznškega dovoljenja, kar je v skladu s podatki o njihovi

¹⁸ Prim. A. Šelih, Sodelovanje skrbstvenega organa v pripravljalnem postopku proti mladoletnikom, RKIK 20/1969, s. 150—158.

Tabela 11: Izrečene sankcije za prekrške

Vrste sankcij	Mladoletni storilci prekrškov		Skupaj
	zoper javni red in mir	vožnja brez voznškega dovoljenja	
opomin strožje nadzorstvo staršev oz. skrbnika	72 (40,4)	201 (58,9)	273 (52,6)
strožje nadzorstvo org. soc. skrbstva	13 (7,3)	26 (7,6)	39 (7,4)
denarna kazen	10 (5,6)	9 (2,6)	19 (3,6)
zapor	35 (19,7)	70 (20,6)	105 (20,2)
ukor	6 (3,4)	0	6 (1,2)
varnostni ukrep prep. izdaje voznškega dovoljenja	15 (8,4)	20 (5,9)	35 (6,7)
postopek je bil ustavljen	0	1 (0,3)	1 (0,4)
Skupaj	27 (15,2)	14 (4,1)	41 (7,9)
Skupaj	178 (100)	341 (100)	519 (100)

$\chi^2 = 25,30$, pomemben na ravni 0,001.

manjši motenosti. K opominu pa moramo vsebinsko prišteti tudi tiste primere, pri katerih je bil izrečen ukor kot nadomestilo za kazen; le-ta pa je v bistvu prav tako vrsta opozorila in jo mladoletniki verjetno dojemajo enako ali podobno kakor opomin (41. člen zakona o prekrških SRS). Druge vzgojne ukrepe so sodniki za prekrške izrekli v obeh skupinah dokaj podobno in — reči je treba — dokaj redko ter povsem drugače kot sodišča (tam so ukrepi strožjega nadzorstva uporabljani najpogosteje).

Denarno kazen so sodniki za prekrške — čeprav je kaznovanje v zakonu predvideno kot izjemen ukrep — izrekli pri $\frac{1}{3}$ vseh mladoletnikov, in sicer približno enako v obeh skupinah. Ne da bi se spuščali v razmišljanje o upravičenosti kazni za mladoletnike sploh niti v razmišljanje o vprašanih denarne kazni posebej, moramo ugotoviti, da je bila v 18 primerih (približno $\frac{1}{3}$ vseh izrečenih) izrečena takim mladoletnikom, ki niso imeli lastnega dohodka. Tu je njena neprimernost najbrž povsem nesporna.

Zaporno kazen so sodniki uporabili samo pri mladoletnikih, ki so bili v postopku zaradi prekrškov zoper javni red in mir, in sicer za 6 izmed 178. Ob tem lahko rečemo, da se je tudi

med sodniki za prekrške uveljavilo prepričanje, da je ta kazen resnično izjemna, njena upravičenost pa je tudi tu dvomljiva.

Sodniki za prekrške so obe skupini mladoletnikov obravnavali, glede na izrečene sankcije tako različno, da so razlike tudi statistično pomembne.

Varnostni ukrep prepovedi izdaje voznškega dovoljenja so izrekli 141 mladoletnikom, tj. 41 % vseh, ki so vozili brez tega dovoljenja. Ker je izrek tega ukrepa pri tem prekršku obvezen, pomeni, da so drugi mladoletniki tisti, ki so isti prekršek storili na kolesu z motorjem do 50 ccm, za katerega vožnja je potreben samo preskus znanja.

V. Odprta vprašanja

Opravljen raziskava je eden prvih poskusov ugotoviti, kakšni so mladoletni storilci prekrškov, katere prekrške delajo, kako jih obravnavajo v postopku pred sodnikom za prekrške in katere ukrepe jim izrekajo.

Ob tem se odpira načelno vprašanje, ali je smotrno in upravičeno, da prekrške mladih, torej posebno skupino odklonskega ravnanja, za katero so predvideni upravno-kazenski (torej vendarle kazenski) ukrepi, obravnavajo organi, ki so ločeni od pravosodja in za katere vemo, da so po tradiciji usmerjeni represivno. Toda to načelno vprašanje je in bo ostalo odprto, saj je z njim povezano tudi obravnavanje prekrškov sploh, tudi tistih, ki jih storijo polnoletni. Če sodimo po izidih opravljene raziskave in tudi po primerjavah, ki smo jih opravili poleg nje, pa bi lahko rekli, da bi senati za mladoletnike mladoletne prekrškarje zaradi prekrškov zoper javni red in mir, glede katerih smo ugotovili nekoliko večjo stopnjo motenosti kot pri drugi skupini, najbrž obravnavali ustrezneje. Predvsem lahko pričakujemo, da bi pogosteje segali po tistih vzgojnih ukrepih, katerih namen je dajati mladoletniku podporo v njegovem dotedanjem okolju.

Ugotovitve raziskave so pokazale, da je vožnja brez voznškega dovoljenja zelo specifičen prekršek in bi ga morali tako tudi obravnavati. Samo uporaba sankcij očitno ne more odpraviti vzroka za ponavljajoče se prekrške. Sodniki za prekrške bi pri tem prekršku morali najti pot, da bi bilo mladoletnikom te vrste naloženo opraviti vsaj preskus znanja prometnih predpisov. Brez takega prizadevanja in poskusov se bo namreč število teh prekrškarjev nujno večalo,

čeprav bo šlo v večini primerov za mladoletnike, ki tudi po mnenju sodnikov za prekrške niso moteni in ki bi jih ne bilo potrebno imeti za odklonske. Druge organizacije pa bi morale pri svojem delu bolj skrbeti, da bi mladim ljudem omogočili opraviti vozniški izpit brez tolikšnih stroškov, kakršni nastajajo zdaj v zvezi s tem. Pri tem mislimo na Zvezo socialistične mladine, Avto-moto zvezo in podobne organizacije.¹⁹

Zaporna kazen, ki jo zakon v postopku zaradi prekrška še vedno predvideva, je v raziskani skupini postala res izjemna. Verjetno pa bi bilo mogoče shajati tudi brez nje, saj bi njeno mesto lahko prevzel kak drug ukrep, npr. oddaja v disciplinski center v obliki stacionarnega bivanja. Seveda pa za slovenske razmere ostaja odprto vprašanje izvrševanja takega ukrepa, ker zanj ni nikjer poskrbljeno.

Novosti v postopku pred sodniki za prekrške, zlasti mnenje organa socialnega skrbstva, so se v času, ki ga zajema raziskava, že dokaj uveljavile. Pomanjkljivosti teh mnenj pa so podobne tistim, ki smo jih ugotovili v prejšnjih raziskavah pri postopku pred sodišči — premajhna udeležba staršev in socialnih delavcev, mnenja pa so skopa zlasti glede zahtevnejših a zato dragocenejših podatkov.

Nekateri podatki (npr. visok delež opomina, ki mlademu človeku ne more pomeniti več kot opozorilo in ki ga presliši, visok delež denarne kazni tudi v primerih, ko mladoletnik sploh ni imel lastnega dohodka, nagnjenje k temu, da se postopek konča, ne da bi bili zaslišani starši) pa morda kažejo tudi na to, da je bil zasuk od precej represivno naravnane obravnavanja k prevzgojnemu za sodnike za prekrške hiter in se mu v času od uveljavitve novega zakona o prekrških (1973) do izpeljave raziskave (1975) niso mogli povsem prilagoditi. Zato gotovo ne bi bilo odveč, če bi spreminjanju njihovega načina dela in pojmovanja ter njihovim stališčem posvetili več pozornosti — med drugim tudi s tem, da jih upoštevamo kot enega izmed treh pomembnih organov, ki obravnavajo odklonsko vedenje mladih. Kot ugotavljajo kriminološke raziskave, se doslej nismo dovolj posvečali tem oblikam odklonskega vedenja mladih. S tem pa smo puščali ob strani tudi tiste, ki so se z njimi ukvarjali,

kadar je šlo za seznanjenje s spoznanji o mladoletniškem prestopništvu, pri sodelovanju in povezovanju z njimi in pri organiziranju raznih oblik strokovnega izpopolnjevanja ob delu.

UPORABLJENA LITERATURA

1. Aktualni problemi mladoletniškega prestopništva (poročilo vrhovnega sodišča SRS), Ljubljana, april 1978.
2. Diversion in the juvenile justice system (več člankov) *Crime and Delinquency* 22/1976, št. 4, s. 393—480.
3. Jasinski, J.: Razsežnosti mladinskega prestopništva na Poljskem, *RKiK* 24/1973, št. 1, s. 65—73.
4. Jašović, Z.: *Kriminologija maloletniške delinkvencije*, Naučna knjiga, Beograd, 1978, s. 63—69.
5. Kobe, P.: Nekaj problemov ob reviziji zakona o prekrških, *Pravnik*, 25/1970, št. 7—9, s. 291—302.
6. Lazarević, L.: Kriminalitet maloletnika u SAP Vojvodini, *Zbornik radova*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 1975, s. 69—82.
7. Ljutifi, V.: Stanje i problemi u suzbijanju maloletniške delinkvencije u SAP Kosovo, 13. maj, 30/1977, izredna številka, s. 60—70.
8. Milidragović, D.: Maloletniška delinkvencija u Bosni i Hercegovini, *Pregled*, 43/1973, 7—8, s. 919—936.
9. Prvan L.: Tri načina reagiranja na asocijalna ponašanja maloletnika u jugoslovanskom zakonodavstvu, *JRKiKP* 6/1967, št. 3, s. 473—479.
10. Skaberne, B. i soavt.: Pravni položaj mladoletnih storilcev prekrškov in njihovo obravnavanje v SR Sloveniji, Inštitut za kriminologijo, Ljubljana, 1977, 332 strani (strojepisno avtografirano).
11. Šelih, A.: Sodelovanje skrbstvenega organa v pripravljalnem postopku proti mladoletnikom, *RKiK*, 20/1969, s. 150—158.
12. Šelih, A.: Novejši razvoj mladoletniškega sodstva v ZDA, *Pravnik*, 27/1972, št. 7—9, s. 315—322.
13. Šelih, A.: Prekrški mladoletnikov in načini njihovega obravnavanja, *RKiK* 24/1973, št. 3, s. 219—227.
14. Šelih, A.: Sodno obravnavanje mladoletnih prestopnikov in izvrševanje vzgojnih ukrepov v Ljubljani, Inštitut za kriminologijo, Ljubljana, 1973 (strojepisno avtografirano).
15. Todorović, A. in soavt.: Prestrupništvo maloletnika u industrijskim naseljima, Institut za kriminališka i kriminalistična istraživanja, Beograd, 1966.
16. Todorović, A. in soavt.: Prestupništvo maloletnika u Beogradu, Institut za kriminališka i kriminalistična istraživanja, Beograd, 1970.
17. Vodopivec, K.: O društvenim prilikama koje pogoduju socijalnu patologiju dece i omladine, Socijalna patologija dece i omladine (materijali s posvetovnja), Institut za kriminališka i kriminalistična istraživanja, Beograd, 1971, s. 1—60.
18. Žuženić, J.: Organizacija maloletničkog sudovanja, *NZ*, 30/1976, št. 7—8, s. 69—89.

¹⁹ Prim. o tem podrobneje A. Šelih, delo nav. v op. 9, s. 227.

UDC 343.779:343.915

Dealing with Juveniles Who Have Committed Petty Offences

Šelih, dr. Alenka, Professor, Faculty of Law, Ljubljana

The author first defines the concept of juvenile deviant behaviour and points out the basic traits of this concept in Yugoslavia. The deviant behaviour of children and juveniles is dealt with in three different ways: criminal offences are treated by the court, petty offences by judges for petty offences (not being the part of criminal justice agencies) and other forms of misconduct by social welfare agencies.

As regards the legal aspect, the treatment of petty offences is now similar in all republics to the treatment of criminal offences. Present criminological knowledge is very scarce when dealing with this question.

In 1975 a research project about juveniles who have committed petty offences and ways of dealing

with them was carried out in Slovenia, one of the socialist republics of Yugoslavia. The article presents some findings from this research: juveniles having committed petty offences are as a rule older than juveniles having committed criminal offences. According to the personality traits, relevant differences were found between juveniles having committed petty offences against public order and peace and those having committed the petty offences of driving without warning measures against juveniles.

It would be worth reconsidering the possibility of dealing with juvenile petty offenders as well in a juvenile court. In present conditions more attention should be called to the special training of judges for petty offences for this task.